

En tredjedel af Mosebjerg vil ikke kunne udgraves

Inger og Jørgen Saaby sidder på 30 procent af moleret i det største tilbageværende molerområde på Mors, og de vil ikke sælge graveretten til Damolin

Region Nordjyllands råstofplan er blevet underkendt med hensyn til Mosebjerg, som skal revurderes som råstofområde

AF CARSTEN TOLBØLL
ctb@mf.dk

Det største tilbageværende molerområde på Mors vil efter alt at dømmes ikke kunne udnyttes i fuldt omfang. Landskabet Mosebjerg ved Sundby anslås til at indeholde 5,25 millioner kubikmeter moler. Det er mere end det dobbelte af det forventede indhold i Stærhøj (to mio. kubikmeter), hvor virksomheden Damolin A/S lige nu ønsker en anmeldt graverettighed omvekslet til en konkret graverettighed.

Damolin har også en gammel anmeldt graverettighed til dele af Mosebjerg, men i modsætning til Stærhøj har virksomheden ikke erhvervet indvindingsret hos samtlige grundejere af det cirka 50 hektar udpegede indvindingsområde.

En af dem er ægteparret Inger og Jørgen Saaby, der bebor en landejendom med 38 hektar bortforpantede marker, hvoraf de syv hektar er en del af Mosebjerg-buen. Begge er aktive i bestyrelsen for Foreningen til Bevarelse af Mosebjerg og Stærhøj, så det vil næppe overraske, at de ikke er indstillet på at sælge udnyttelsen af deres jord til Damolin.

- Mængdemæssigt ejer vi cir-

ka 30 procent af den moler, der findes i Mosebjerg. Jeg er født her på ejendommen og har selvfølgelig et særligt forhold til dette enestående landskab. Men vi modsætter os ikke blot gravningen for vores egen skyld. Talrige sagkyndige personer har udtalt sig til fordel for et graveforbud, fordi vi vil miste uerstattelige landskabsværdier ved at give los for indvinding, siger Jørgen Saaby.

Spørgsmålet om at tillade eller forbyde indvinding på Mosebjerg skal formentlig først afgøres om 15-20 år. Hos Damolin lægger administrerende direktør Søren Klitskov ikke skjul på, at virksomheden kalkulerer med at flytte gravemaskinerne vestpå til Mosebjerg, når de to planlagte og ansøgte brud ved Stærhøj er udtømt.

- Forskellen på Stærhøj og Mosebjerg er, at vi betragter Mosebjerg som virksomhedens livsnerve. Det er det område, der berettiger vores fremtid på Mors, siger Søren Klitskov.

Men hvad vil I gøre, hvis Saaby eller deres efterkommere ikke vil sælge graveretten?

- Så må vi grave uden om deres område. Vi har anmeldte graverettigheder på Mosebjerg, men muligvis er der flere lods ejere, vi skal have lavet aftale med om køb af indvindingsretten. Det har jeg ikke helt overblik over, siger direktøren.

Heller ikke myndighederne er færdige med at behandle Mosebjergs fremtidige status, når det gælder råstofindvinding. Den 30. oktober 2013 ophæve-

de Natur- og Miljøklagenævnet på baggrund af en klage Region Nordjyllands råstofplan med hensyn til Mosebjerg. Beslutningen kan ikke appelleres, og regionen har da også taget den til efterretning, omend man fastholder Mosebjerg som graveområde i Råstofplan 2012:

"Såfremt der skal ske ændringer i planlægningen for graveområdet, er det Regionsrådets vurdering, at der er behov for en fornyet vurdering af mulighederne og interesserne for indvinding af moler i det samlede graveområde, samt de konsekvenser et eventuelt ændret graveområde kan få. Dette vil ske i forbindelse med udarbejdelsen af Råstofplan 2016, som vil blive påbegyndt i 2014."

Sådan skrev regionen til Inger og Jørgen Saaby i december 2013. Det var nemlig ægteparret i Sundby, der havde klaget

til nævnet over ikke blive hørt i sagen, inden regionen vedtog at fastholde Mosebjerget som graveområde i Råstofplan 2012.

Siden har Saaby, der af nævnet blev tilkendt høringsret, skriftligt over for Region Nordjylland fastholdt en indsigelse mod råstofplanen og anmodet om at få deres matrikel taget ud af det udpegede graveområde i Mosebjerget.

Regionens brev til Saaby bragte Morsø Kommune på banen. 11 dage efter afsendelsen skrev kommunens landinspektør Michael Dickenson til regionen og påpegede, at Mosebjerget har været udlagt til graveområde siden 1985 som led i en samlet planlægning.

Dickenson skrev, at halvdel af det udlagte graveområde ved Mosebjerget er omfattet af anmeldte rettigheder, som i 2003 blev forlænget til 2028. Men han fandt også anledning til at bemærke, at "den del af det samlede Mosebjerget-graveområde, som er beliggende på Jørgen Saabys ejendom udgør ca. 7 ha svarende til 13 % af det samlede graveområde." Altså ikke de 30 procent, som Saaby anfører.

Hertil siger Jørgen Saaby:

- Vi har efterfølgende skrevet

til Dickenson og fået bekræftet, at han regner i areal og ikke i molermængde, som må være det mest relevante i denne sammenhæng. Men hvorfor giver Dickenson regionen denne oplysning? Ønsker han at bagatellisere vores andel af Mosebjerget - og i givet fald hvorfor? spørger Jørgen Saaby.

Inger og Jørgen Saaby har søgt og fået aktindsigt i alt, hvad der vedrører Mosebjerget i relation til råstofplanen. Herved fik de kendskab til Michael Dickensons brev, men også, at en kopi af det blev sendt til Damolin.

- Vi derimod fik ikke nogen kopi, selv om vi må siges at have direkte interesser i sagen. Det var først gennem aktindsigten, at vi opdagede, at Damolin havde reageret på brevet ved at skrive til Region Nordjylland, siger Jørgen Saaby.

Damolins brev blev sendt 5. februar i år til regionens Kontor for Jordforurening og Råstoffer. Direktør Søren Klitskov udtrykker undren over, at Mosebjerget som graveområde skal tages op til revision, når nu Damolin har "velerhvervede ind-

vindingsrettigheder" omfattet af Grundlovens paragraf 73. Brevet slutter med følgende vending:

"Såfremt beslutningen om revurdering af graveområdet Mosebjerget i forbindelse med den kommende revision af Råstofplanen i 2015/16 måtte medføre indgreb i Damolin's velerhvervede råstofindvindingsrettigheder, vil det således blive nødvendigt for os at overveje et evt. erstatningskrav."

Overfor Morsø Folkeblad erkender Søren Klitskov, at han føler sig foranlediget til at rasle med sablen:

- Vi ser det som en trussel for vores eksistens, og derfor er vi nødt til at reagere. Uden fremtidig adgang til moleret fra Mosebjerget kunne vi med fordel flytte vores mineralproduktion til Haderslev tættere på motorvejen og udlandet. Vi vil rejse erstatningskrav og for os er det underordnet, om det er kommunen eller staten, der kommer til at betale, siger direktøren.

Foreningen til Bevarelse af Mosebjerget og Stærhøj har under sagen påpeget, at erstat-

ning efter Grundloven kun kan omfatte arealer, hvor der er anmeldte graverettigheder i henhold til den første råstoflov fra 1972.

- Kun en lille del af Mosebjerget er omfattet af anmeldte rettigheder, som i visse tilfælde kan give adgang til erstatning, siger Jørgen Saaby.

Tilbage står de 30 procent af Mosebjergets moler, som - bogstaveligt talt - får lov at blive stående i det mindste i ægteparret Saabys levetid. Det offentlige mulighed for at gennemtvinge en total udgravning ved Mosebjerget er at ekspropriere Saabys jord. Den mulighed er nævnt i Råstofloven, men den tror Jørgen Saaby ikke på, at staten vil gribe til:

- Det bliver vanskeligt at argumentere for, at moler udgør en samfundsmæssig interesse, der kan begrunde et så drastisk skridt. Damolin vil være henvist til at købe graveret af lods-ejerne. Den slags handler har molerindustriens advokater været hurtige til at indgå, når landmænd har været tvunget i knæ. Men vi er altså nogle, der siger nej.

- Så må vi grave uden om deres område, siger Søren Klitskov.

Foto: Bo Lehm

Der blev givet og taget ^{MF} _{28/6-14}

Fredning ville ikke nødvendigvis have forhindret molerindvinding, påpeger Arne Kirk og Michael Dickenson, Morsø Kommune

AF CARSTEN TOLBØLL
ctb@mf.dk

I starten af 1980'erne tilbød nogle lodsejere i Mosebjergområdet Viborg Amtskommune at lade deres jord omfatte af en frivillig fredning. Hensigten var at undgå molerindvinding i bakkelandskabet ved Sundby.

Henvendelsen til amtet skete gennem Danmarks Naturfredningsforening. Den blev telefonisk ekspederet 7. juli 1983 af landinspektør Michael Dickenson, som senere fortsatte sin karriere i Morsø Kommune. Et håndskrevet notat om samtalen er bevaret som aktstykke i sagen.

- Den har jeg ingen erindring om, men det er ganske rigtigt min håndskrift og mine initialer. Jeg kan se, at jeg frarådede en fredningssag på daværende tidspunkt, fordi den ville komme til at foregribe de forhandlinger, der kort efter skulle i gang i arbejdsgruppen vedrørende molerindvinding på Mors, siger Michael Dickenson i dag på den kommunale forvaltning i Nykøbing.

Arbejdsgruppen, som Dickenson kom med i, bestod af politikere og embedsmænd fra Morsø Kommune samt repræsentanter for Viborg Amtskommune, molervirksomheden Skamol, Fredningsstyrelsen og en landskabskonsulent. Den barslede i 1995 med rapporten "Molerindvinding på Mors", som danner basismateriale for den aktuelle sag om ja eller nej til molerindvinding i de kystnære områder på Nordvestmors.

- Den rapport var en afvejning af interesser, hvor der blev givet og taget fra bå-

- Fredning er en alarmklokke, som ikke nødvendigvis forhindrer råstofindvinding, siger Michael Dickenson.

de det offentlige og molerindustriens side. Skamols anmeldte rettigheder blev slået fast og senere videreført i regionplanerne, men der var også områder, hvor molerindustrien gav afkald på anmeldte rettigheder. For eksempel på arealet ved Hanklit, siger Michael Dickenson.

Men det område var jo for længst blevet fredet allerede dengang?

- Fredning er en alarmklokke, som ikke nødvendigvis forhindrer råstofindvinding. Selve Hanklit kan og kunne der ikke graves i, men det var fordi en fremsynet forening havde købt klinten med henblik på at forhindre gravning. De fredede områder umiddelbart bagved havde Skamol graverettigheder til, men dem afstod virksomheden gennem arbejdsgruppen fra at udnytte tillige med andre naturfølsomme områder, siger Michael Dickenson.

Arne Kirk, chef for Natur og Miljø i Morsø Kommune, havde ikke noget at gøre med arbejdsgruppen og rapporten fra 1980'erne. Han siger:

- Fredning, der indebærer

tab af rettigheder, vil blive mødt med erstatningskrav fra lodsejerne. Derfor er fredning altid en økonomisk afvejning. Med hensyn til arbejdsgruppen er det min personlige opfattelse, at molerindustrien var rigtigt godt sikret gennem anmeldte rettigheder til indvinding på store arealer. Det var snarere naturinteresserne, der havde et behov for at få industrien til at afstå fra Hanklit og visse områder på Nordmors, siger Arne Kirk.

- Og man ser jo også, at industrien senere afstår fra at forlænge sine rettigheder til disse følsomme arealer. I stedet koncentrerer Skamol og nu Damolin sig om grave retten til Ejerslev, Stærhøj og Mosebjerg, tilføjer Michael Dickenson.

Frem til nutiden. I et brev til regionen kommenterer du Natur- og Miljøklagenævnets ophævelse af regionens råstofplan med hensyn Mosebjerg. Saaby har oplyst, at de ejer 30 procent af den moler, der er i Mosebjerg. Du skriver syv procent målt på overfladearealet?

- Jeg har ikke overblik over, hvordan moleret fordeler sig inden for matriklerne. Ofte er industrien blevet overrasket over mængdernes størrelser set i forhold til de forhåndsundersøgelser, der blev foretaget. Men ellers er det da korrekt, at man oftest benytter rummål om råstofmængder.

Du sender kopi af brevet til Damolin, men ikke til Saaby, der som lodsejer og klager må antages at have væsentlig individuel interesse i sagen?

- Vi sendte til Damolin, fordi vi umiddelbart vurderede, at virksomheden er så væsentlig part i sagen, at den måtte have krav på at blive orienteret om, hvad der foregik. Set i bakspejlet ville det måske have været klogt at have sendt en kopi til Jørgen Saaby også.